

Cesc, dibuixant i pintor, l'artista gràfic de la crítica poètica

Pilar Vélez

Acadèmica bibliotecària. Directora del Museu Frederic Marès. pvelev@bcn.cat

Quan Francesc Vila Rufas, Cesc, va ingressar en aquesta Acadèmia el 20 d'octubre del 1999, llegí un breu discurs que titulà “Un llarg camí entre el dibuix i la pintura”, mots que traduïen plenament la seva trajectòria artística i vital.

A ningú no se li escapa que Cesc era un home del llapis i la ploma, del traç i la imatge gràfica, no pas de lletres. Tanmateix, en fer el seu ingrés va voler adreçar-nos unes paraules que volien ser una mena de reflexió, o fins i tot, de confessió general sobre el camí fet fins aleshores. Hi féu un repàs de la seva trajectòria i, com era habitual en ell, remarcà allò que sempre l'havia preocupat, la seva insatisfacció davant l'obra feta, pel desig de superar-se, d'arribar una mica més lluny encara. El seu “problema”, tal com ell el definia, fou sempre fer la feina ben feta, “el millor possible”. “Sempre somnio amb aquella obra fresca, justa, que no s'expliqui massa, però que alhora comuniqui, que no quedi sorda ni muda”, hi afegia, i així ha estat recollit, encertadament, en el seu recordatori tan personal. Aquest era en Cesc, un dels artistes més compromesos amb la realitat del nostre país al llarg de molts decennis, amb una capacitat excepcional de denúncia, però sempre capaç de fer somriure alhora.

És obligat recordar que era fill de Joan Vila Pujol, “D'Ivori”, un dels il·lustradors més notables de la generació noucentista, que evidentment de seguida va comprendre i fomentar la vocació artística del seus fills: Jordi Vila Rufas, pintor de retaules, que ha sabut casar una tècnica secular amb el gust contemporani, i Cesc.

Cesc, nascut l'octubre del 1927, dibuixava des de nen. Durant la guerra civil, morts i bombes que observava des de la galeria de casa seva –com ell sempre explicava–, i ja el 1937 publicà per primer cop un dibuix al també primer i únic número de la revista infantil *Estel*. Per això, tampoc no és estrany que l'any 1943, quan estudiava a l'Escola Massana, exposés per primer cop els seus dibuixos a la Sala Rovira, per cert, una de les poques sales barcelonines dedicades especialment a la difusió del dibuix, i amb la qual Cesc va mantenir una estreta relació, fins al punt que la seva darrera exposició, l'estiu del 2006, també se celebrà allà, i fou un (darrer) homenatge al dibuixant.

En els anys cinquanta, Cesc, desconcertat en un món privat de llibertat, aportà la seva sensibilitat i en clau d'humor, tímid, però transparent, tendre, però ben punyent, conreà fonamentalment el dibuix diari.

Però Cesc no ha estat un mer dibuixant, il·lustrador o ninotaire, sinó “la consciència gràfica” del nostre país, tal com se'l va definir quan l'any 2001 l'Ajuntament de Barcelona li dedicà una gran exposició antològica al Palau de la Virreina. Hi desfilà un gran nombre de públic, que se sentia plenament identificat amb aquells dibuixos dels diaris que entre el 1952 i el 1989, des del *Diario de*

Barcelona al Tèle-Exprés i El Correo catalán, o ja per fi en democràcia, a l'*Avui* i al *Diari de Barcelona* —ara en català—, havien conviscut amb nosaltres i eren tan esperats, sobretot en moments no precisament gaire fàcils, perquè sempre ens feien esbossar un somriure mentre ens adonàvem del missatge sobre el qual volia fer-nos reflexionar. Cesc, amb ben pocs traços, era capaç de dir-nos moltes coses amb el seu humor entre absurd i poètic, que ens feia l'ullet, tret singular i altament estratègic que l'ajudà a escapar de la censura en més d'un cas, atesa la generalitzada incompetència delsensors, mancats del codi interpretatiu.

Tot això no significa que paral·lelament no conreés també el dibuix en alguns setmanaris, com ara *Tururut*, que edità ell mateix el 1953 —en sortiren disset números—, *Gaceta ilustrada*, *Caspe*, *Momento*, *Por favor*, *Tèle-Estel*, *El Jueves* o *Serra D'Or*, en què aparegué la seva darrera col·laboració en el proppassat número de desembre del 2006: simplement uns mots de comiat —amb data del 2 d'octubre— adreçats al seu públic fidel, que van colpir-nos profundament.

A més, Cesc —és un aspecte no tan divulgat—, traspassà les nostres fronteres car havia col·laborat en destacades publicacions internacionals: *Paris-Match*, *Jours de France*, *Ici Paris*, *Le Rire*, *Constellation*, *Punch*, *Lilliput*, *Everybodys*, *Playboy* o *Harpers's*, concebut enginyosos anuncis publicitaris per a les firmes Dunlop o Royal Mail, que els vermells autobusos de Londres passejaven pels seus carrers, i dibuixat nades del MOMA de Nova York, projectes tots ells que, més enllà del blanc i negre del dibuix de premsa, li permetien incorporar el color, allò que ell tan apreciava, tant si es tractava de grans campanyes publicitàries com de petits impresos amicals. Perquè l'artista no és producte del format de la seva obra, sinó del seu sentit.

Com va explicar-nos en el seu ingrés, ell sempre havia volgut i, de fet, havia estat pintor. De ben segur, les circumstàncies el decantaren cap al dibuix i sempre és delí per poder pintar. No obstant això, la pintura l'acompanyà sempre i, d'una manera especial des del 1989, quan finí la seva dedicació diària a la premsa.

Cesc pintava el mateix món que dibuixava —o que fins i tot havia gravat a la punta seca—, és a dir, el món d'homes i dones del carrer, ciutadans anònims, i la seva vida quotidiana, des d'una òptica crítica, des de la reflexió del viure, no pas des de l'anècdota. El conreu d'aquesta temàtica és una de les principals aportacions a la pintura catalana que la crítica reconeix al Cesc pintor. Els personatges poden ser i, de fet són tan populars com els dels dibuixos, però la tensió acostuma a ser més intensa, més penetrant, i traspuen un sentiment més tràgic que deixa entreveure el seu profund esperit reflexiu. Aquesta versió plàstica dels seus neguits pot provocar un cert desassossec en l'espectador acostumat a la tendresa del dibuix humorístic, més serè, amb un bri d'esperança i per això de vegades la hi reclama. Tanmateix, en un i altre llenguatge, Cesc es mostra afligit, preocupat.

Els personatges ciutadans sempre són dignes, poden ser pobres, però mai no perden la dignitat: ni els característics escombracarrers, captaires, pintors de brotxa, cambrers, nens que van a l'escola, paletes..., com tampoc en la pintura les masses anònimes dels carrers, dels bars i tota mena d'interiors, mai no són brutals ni violents, ni bestials, per bé que poden ser extremament tristos i solitaris enmig del món. Són un bon reflex de l'absurditat del comportament humà, allò que sempre preocupà Cesc i que el convertí, potser sense haver-s'ho proposat mai en un important formador d'opinió i de consciència cívica.

Tota aquesta obra li valgué diversos premis i distincions, entre els quals vull recordar el Premi del

III Concurs Internacional de Dibuix de la Fundació Inglada-Guillot, del 1961, el premi de dibuix Ciutat de Barcelona, del 1970 i la Creu de Sant Jordi, que li fou concedida per la Generalitat de Catalunya el 1995.

Tímid com un infant, però profundament crític, observador agut, home cívic, ple de bonhomia, compromís, identitat i reflexió, tal com recollia Josep M. Cadena, admirador i bon coneixedor de la seva obra, en el catàleg de l'exposició antològica del 2001, "actuà com un mirall en què les imatges es veuen al dret, ja que la realitat és la que està al revés". I gosaré afegir-hi com a cloenda: Sens dubte, Cesc serà recordat i valorat pel seu llarg camí entre el dibuix i la pintura, tal com ell ho resumia, però també com un gran poeta del llapis i els pinzells, com l'artista gràfic de la crítica poètica per excel·lència.

24 de gener del 2007